

**PROF. DR. IOSIF LEPȘI (1895–1966) –
CERCETĂTOR AL SPAȚIULUI GEOGRAFIC
ROMÂNESC**

OVIDIU BĂTĂ

**Prof. dr. Iosif Lepși (1895-1966) –
Forscher des rumänisches geographisches Raumes**

(Zusammenfassung)*

Der Biologe, Geograph und Museologe Iosif Lepși war am 1. September 1895 in Radautz, in der Bukowina geboren. Er besuchte die Normalschule in Czernowitz und später die Naturwissenschaft- und Geographiekurse an der Fakultät für Wissenschaften der „König Ferdinand I.“- Universität (Abschlussprüfung in 1921). Er war Professor und Lyzeumsdirektor in Orăștie (Bezirk Hunedoara) und in Caverna (Bezirk Caliacra). 1923 erwarb er den Dokortitel im Bereich der Naturwissenschaften und der Geographie an der Universität Czernowitz. Um seine Fachstudien zu ergänzen, arbeitete er in mehreren Museen für Naturwissenschaften (in Wien, London, Paris, Berlin, Monaco), im Laboratorium für Meeresbiologie in Roscoff (Frankreich) und unternahm eine wissenschaftliche Reise in Ägypten, Palestina und Syrien (1928). In Februar 1923 wurde er zum Direktor des Regionalmuseums Bessarabiens ernannt, das er – mit einer Unterbrechung zwischen Juli 1940 und August 1941 – bis im Frühling des Jahres 1944 leitete. Er trug zur Entwicklung der Museen in Bessarabien bei und übte als Präsident der Regionalkommission für den Schutz der Naturdenkmäler in Bessarabien durch die Anerkennung der ersten dortigen Naturschutzgebiete als solche eine rege Tätigkeit aus. Seit 1944 arbeitete er als Abteilungsdirektor am Nationalmuseum für Naturkunde in Bukarest und als Mitverfasser des Werkes *Fauna Rumäniens* im Auftrag der Rumänischen Akademie.

Er studierte die Welt der Urtierchen, machte Forschungen im Bereich der Limnologie, Hydrobiologie, Faunistik und Geographie in Dobrudscha, Bessarabien, der Bukowina und im Siebenbürgen. Er veröffentlichte wissenschaftliche Artikel und Studien in Fachzeitschriften aus Rumänien, Frankreich, Deutschland und England. Aufgrund seiner wissenschaftlichen Tätigkeit wurde er zum Mitglied mehrerer in- und ausländischen Fachgesellschaften (Gesellschaft der Naturwissenschaftler aus Rumänien, die Rumänische Königliche Geographiegesellschaft, Rumänische Akademie der Wissenschaften, Internationale Gesellschaft für Limnologie, Berliner Paläontologische Gesellschaft u.a.) Prof. Dr. Iosif Lepși ist 1966 aus dem Leben geschieden.

* Traducere: Ștefănița-Mihaela Ungureanu.

Schlüsselwörter und -ausdrücke: Iosif Lepși, Biologe, Geograph, Museograph, Limnologie, Urtierchen, Bessarabien, Chișinău, Regionalmuseum Bessarabiens, Naturschutz.

Personalitate de o rară modestie, cu o prodigioasă și rodnică activitate științifică, erudit biolog și geograf, Iosif Lepși s-a născut la 1 septembrie 1895, în orașul Rădăuți, unde și-a petrecut copilăria și a urmat școala primară. Studiile secundare le-a făcut la Școala Normală din Cernăuți, iar studiile superioare le-a absolvit în anul 1921, la Facultatea de Științe Naturale a Universității din Cernăuți, specialitatea științe naturale-geografie. În același an, a susținut și promovat examenul de capacitate pentru profesorii secundari de științe naturale și geografie.

În baza Decretului nr. 78 226 al Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice, Iosif Lepși a fost încadrat, la 1 septembrie 1921, ca profesor suplinator pentru geografie și științele naturale, la Liceul „Aurel Vlaicu” din Orăștie, județul Hunedoara.

În paralel cu activitatea pedagogică, și-a continuat și pregătirea științifică, înscriindu-se la doctorat, la profesorul său de zoologie de la Universitatea din Cernăuți, Eugen Botezat (1871–1964), întemeietorul școlii de zoologie de la Cernăuți¹. În anul 1923, obține titlul de doctor în specialitatea științe naturale și geografie, cu calificativul *Summa cum laude*, la Facultatea de Științe Naturale a Universității „Regele Ferdinand I” din Cernăuți, fiind, în decurs de 50 de ani, al treilea doctor în această știință la Universitatea cernăuțeană². Enciclopedia *Cugetarea* îl consemnează ca „dr. în șt. naturale și geografice de la Berlin”³, informație preluată și de Emil Satco⁴.

¹ Emil Pop, acad. Radu Codreanu, *Istoria științelor în România. Biologia*, București, Editura Academiei Române, 1975, p. 122.

² Valeriu Bora, *Dr. Iosif Lepși*, în „Societatea de mâine”. Revistă bilunară pentru probleme sociale și economice, Cluj, anul V, nr. 9, 15 mai 1928, p. 188.

³ Lucian Predescu, *Enciclopedia României. Cugetarea. Material românesc: Oameni și înfăptuiri*, prefață de I. Opreșan, ediție anastatică, București, Editura Vestala – Saeculum I. O., 1999, p. 486.

⁴ Emil Satco, *Enciclopedia Bucovinei*, vol. I, Iași–Suceava, Editura Princeps–Biblioteca Bucovinei „I. G. Sbiera”, 2004, p. 614.

Interesat să facă cercetări pe litoralul Mării Negre, Iosif Lepși obține, în anul 1923, detașarea la Gimnaziul mixt din Cavarna⁵, sudul Dobrogei, unde a predat, pe lângă orele de științe naturale și geografie, și ore de matematică, fizică, chimie și limba latină. Începând din anul 1924, a fost numit director al Gimnaziului, funcție în care a dovedit preocupare și pricepere managerială.

În timpul când a fost în Cadrilater (1923–1925), a adunat un vast material științific referitor la Marea Neagră. Pe lângă studiile de biologie, Iosif Lepși s-a ocupat și cu cercetarea orașului Bizone, veche așezare grecească, dispărută în urma unui cutremur, a făcut descoperiri arheologice de mare importanță istorico-științifică, stabilind, primul din țară⁶, existența a „vreo cinci localități [colonii grecești, n. n. – O. B.], până acum necunoscute”⁷.

„Pentru toate aceste rare și mult prețioase lucrări științifice ale sale – spune Valeriu Bora⁸ –, dl. dr. Lepși a cheltuit tinerețea și sănătatea sa, ajutându-se cu sărăcăcioasa sa leafă de profesor [...]. Ba, în excursiile științifice obositoare, a fost nevoit să doarmă săptămâni întregi pe pământul gol, în regiunile cele mai părăsite și sărăcăcioase, înfrățindu-se cu glia”.

Iosif Lepși a revenit ca profesor la liceul din Orăștie, în anul 1927, fiind numit director la Școala Normală⁹.

Cele mai temeinice și profitabile relații științifice le-a avut cu savantul biolog Grigore Antipa (1867–1944), care, în anul 1927, ca o mare apreciere, l-a chemat pe Iosif Lepși la București și i-a încredințat postul de conservator la Muzeul de Istorie Naturală, spre a-și putea continua valoroasele sale cercetări științifice. În anul 1928, a fost sprijinit de Grigore Antipa să întreprindă o expediție științifică în Egipt, Valea Iordanului (Palestina) și Siria ș. a.¹⁰

În perioada 18–21 aprilie 1928, la Cluj, s-au desfășurat lucrările primului Congres Național al Naturaliștilor din România, la care s-a dezbătut, într-o viziune ecologică modernă, întreaga problemă a ocrotirii naturii din România. Iosif Lepși a avut o prezență activă în cadrul Congresului și a susținut comunicarea *Despre protozoarele din apele sărate ale României*.

⁵ Cavarna sau Kavarna, oraș în regiunea Dobrici, Bulgaria, pe țărmul Mării Negre. Între anii 1913 și 1940 a aparținut României, fiind situat în județul Caliacra.

⁶ Valeriu Bora, *op. cit.*, p. 188.

⁷ Iosif Lepși, *Bizone (după observații proprii)*, în „Revista istorică”. Dări de samă, documente și notițe, publicată de N. Iorga, cu concursul mai multor specialiști), anul al XIII-lea, nr. 1–3, ianuarie–martie 1927, Vălenii-de-Munte (Prahova), Tipografia „Datina românească”, p. 7.

⁸ Valeriu Bora, *op. cit.*, p. 188.

⁹ Sorin Geacu, *Prof. dr. Iosif Lepși – zoolog, geograf, muzeolog (1895–1966)*, în „Buletin științific. Revistă de etnografie, științe ale naturii și muzeologie”, publicație a Muzeului Național de Etnografie și Istorie Naturală a Moldovei, Chișinău, seria nouă (Științe ale naturii), nr. 4 (17), 2006, p. 191.

¹⁰ Lucian Predescu, *op. cit.*, p. 486; Sorin Geacu, *op. cit.*, p. 191.

Sub aceeași prestigioasă recomandare a lui Grigore Antipa, începând din anul 1930, Iosif Lepși a studiat colecțiile științifice ale muzeelor de științe naturale din Londra, Paris, Berlin, Viena, Monaco¹¹, a audiat cursuri la Universitatea din Berlin și a lucrat la Laboratorul de Biologie Marină din Roscoff (SBR), de pe coasta bretonă a Franței.

În anii 1931–1932, Iosif Lepși a fost biolog-colaborator la Direcția Generală a Pescăriilor de pe râurile interioare și Dunăre, apoi a lucrat la Institutul Oceanografic și Muzeul Zoologic din Berlin¹².

Începând din luna februarie 1932 și până în primăvara anului 1944, cu o întrerupere între iulie 1940 și august 1941, a fost director al Muzeului Regional al Basarabiei, din Chișinău, post obținut, în 10 decembrie 1931, în urma susținerii concursului organizat de Facultatea de Științe a Universității din Iași, care coordona, din punct de vedere științific, Muzeul din Chișinău.

Între 1937 și 1944, a fost și inspector de vânătoare¹³.

Din anul 1944, a fost încadrat ca șef de secție la Muzeul Național de Istorie Naturală din București, alăturându-se unei echipe de cercetători valoroși – Victoria Iuga, Mihai Băcescu, Eugen Niculescu, Igor Sienkiewicz¹⁴ – ai muzeului. Ulterior, a lucrat în colectivul „Fauna României”, de pe lângă Academia Română.

Ca o recunoaștere a activității sale, mai multe societăți științifice din țară și străinătate – Societatea Naturaliștilor din România, Societatea Ardeleană de Științe Naturale, Societatea Română de Geografie, Asociația Internațională pentru Limnologie, Societatea Paleontologică din Berlin – l-au primit ca membru. A fost membru în Comitetul Societății Regale Române de Geografie (1934–1941) și membru corespondent al Academiei de Științe din România, Secția IV: Biologie (Zoologie, Botanică, Fiziologie), ales în 20 decembrie 1936¹⁵. A fost președinte al Comisiei Regionale pentru Protecția Monumentelor Naturii pentru Basarabia, vicepreședinte al Societății Naturaliștilor Basarabeni și a reprezentat România, ca delegat, în Comitetul pentru explorarea științifică a Dunării¹⁶.

¹¹ Lucian Predescu, *op. cit.*, p. 486.

¹² Sorin Geacu, *op. cit.*, p. 191.

¹³ *Ibidem*, p. 192.

¹⁴ Gabriela Andrei, *Profesorul Alexandru V. Grossu (1910–2004). O viață dedicată semenilor*, în „Studii și comunicări”, publicație a Comitetului Român pentru Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii al Academiei Române, vol. III, București, Editura Academiei Române, 2010, p. 176.

¹⁵ Lucian Predescu, *op. cit.*, p. 486; Emil Satco, *op. cit.*, p. 614; Sorin Geacu, *op. cit.*, p. 192; *List of Members of the Romanian Academy of Sciences in 1943, mentioning scientific title, employing institution and date of election in ASR* [on line], www.aos.ro/site_mod_eng/2010/Primapagina/membriASR.pdf (accesat la 8 octombrie 2015).

¹⁶ Petru Bejinariu, *Iosif Lepși – biolog zoolog format la școala profesorului Eugen Botezat de la Cernăuți*, în Petru Bejinariu, *Biologi de seamă din Bucovina*, vol. IV, Iași, Editura Bucovina, 2003, p. 166.

Profesorul dr. Iosif Lepși a fost membru al Partidului Poporului, organizația județului Hunedoara¹⁷.

Ca autor, a publicat 120 de articole și studii¹⁸ – în limba română, germană, franceză și engleză – în numeroase reviste de specialitate din România (București, Iași, Cluj, Constanța, Sibiu, Chișinău, Cernăuți, Deva, Orăștie), Germania (Berlin, Stuttgart, Jena, Leipzig, Frankfurt, Gotha), Franța (Paris), unele semnate I. Lepszy.

Iosif Lepși a încetat din viață în anul 1966.

Cercetări în domeniul zoologiei

Studiile de zoologie a nevertebratelor, în primul rând, a protozoarelor (cu deosebire a infuzoriilor¹⁹) din medii fizico-geografice diferite – lacuri, ape curgătoare (de exemplu, râul Dorna din Bucovina), turbării (Poiana Stampei, în sud-vestul Bucovinei), Marea Neagră, unde a identificat 49 de specii –, au constituit o prioritate pe toată durata activității lui Iosif Lepși²⁰.

Încă de tânăr, Iosif Lepși a fost binecunoscut în străinătate unde, pentru lucrările sale, era foarte apreciat în cerul oamenilor de știință. Solicitat de prestigioasa Editură Bermühler din Berlin, Iosif Lepși a publicat, în anul 1926, o valoroasă lucrare sistematică asupra infuzoriilor marini și de apă dulce²¹, unică în acest domeniu la vremea respectivă.

În același an, 1926, Academia Română i-a acordat Premiul „Atanasie Toncoviceanu”²² pentru lucrarea *Studii faunistice, morfologice și fiziologice asupra infuzoriilor din România*, lucrare publicată în seria „Studii și cercetări” a Academiei Române, vol. XII, București, Editura Cultura Națională, 1927, 176 p. + ilustrații.

¹⁷ *Frați români din Ardeal, Banat, Crișana și Maramureș*, în „Țara noastră” (director, Octavian Goga), Cluj, anul X, nr. 31, 21 septembrie 1930, p. 1 078.

¹⁸ Lista celor 120 de lucrări publicate de prof. dr. Iosif Lepși este prezentată în Sorin Geacu, *op. cit.*, p. 208–214.

¹⁹ *Infuzor, infuzori*, s. m., clasă de protozoare care au corpul acoperit de cili, cu ajutorul cărora se deplasează; ciliat; (și la sg.) animal care face parte din această clasă. [Var.: *infuzóriu* s. m.] – Din fr. *infusoire*, lat. *infusorius*.

²⁰ Radu Iftimovici, *Creație românească în biologia universală*, București, Editura Albatros, 1977, p. 64.

²¹ Iosif Lepși, *Die Infuzoren des Süßwassers und Meeres (Hilfs zum Bestimmen nebst einer kurzen Einführung in deren Biologie)*, Berlin, Verlag Bermühler, 1926.

²² Premiul se acorda din donația de 21 000 de lei, făcută de Atanasie Toncoviceanu, din care 1 000 de lei anual urmau să se deacearnă pentru un premiu sau două de câte 500 de lei, pentru subiecte ce urmau a fi precizate de Academie. Cf. *Raport asupra lucrărilor făcute de Academia Română în anul 1913–1914*, în „Românul”, Arad, anul IV, nr. 130, 15/28 iunie 1914, p. 5.

Rezultatele cercetărilor asupra infuzorilor din turbăriile de la Poiana Stampei (sud-vestul Bucovinei) și din râul Dorna le-a publicat în anii 1922, 1923 și 1957²³.

Studii asupra protozoarelor a efectuat în Dobrogea, în Lacul Șoimoștău de lângă Orăștie, în Lacul Sf. Ana, unde a identificat 30 de specii necunoscute în România și 10 specii noi pentru știință, în regiunea Mării Negre, iar în afara granițelor, în Bazinul râului Iordan și în apele Mării Mediterane.

Iosif Lepși a făcut identificarea unor protozoare incolone din urnele plantelor carnivore ale speciilor *Nepenthes* și *Sarracenia* în anul 1958, în Grădina Botanică a Facultății de Științe Naturale – Geografie din Cluj-Napoca, și, în anul 1961, în Grădina Botanică din București.

Timp de aproape 40 de ani, Iosif Lepși a studiat lumea protozoarelor libere²⁴ – a identificat și a descris specii noi, a stabilit noi date privind filogenia, morfologia, fiziologia și etologia ciliatelor, a evidențiat importanța cercetării și

²³ Iosif Lepși, *Contribuții la fauna infuzorilor din turbăriile de la Poiana Stampei în sud-vestul Bucovinei*, în „Anuarul Liceului de Stat «Aurel Vlaicu» Orăștie pe anul școlar 1921–1922”, vol. III, Orăștie, 1922; *Câțiva infuzori din râul Dorna*, în „Revista științifică «V. Adamachi»”, Iași, tomul IX, 1923, p. 19–22; *Infuzori holotrichi din tinoavele de la Poiana Stampei (raionul Vatra Dornei)*, în „Buletinul științific al Academiei RPR – Secția de Biologie și Științe Agricole”, București, Seria Zoologie, tomul IX, nr. 1, 1957, p. 5–13; *Infuzori spirotrichi și peritrichi din tinoavele de la Poiana Stampei, raionul Vatra Dornei*, în idem, tomul IX, nr. 3, 1957, p. 231–240.

²⁴ Petru Bejinariu, *Eugen Botezat și Școala de biologie de la Cernăuți, Rădăuți*, Editura Septentrion, 2005, p. 42.

rolul ecologic al acestora. Rezultatele variatelor cercetări efectuate asupra lumii protozoarelor libere au fost redactate și publicate, în anul 1960, în fascicula *Euamoebidea*, din Colecția „Fauna Republicii Populare Române”.

În anul 1965 a publicat volumul *Protozoologie*²⁵, studiu unic în literatura științifică românească, de 1 000 de pagini, consacrat protozoarelor din apele dulci, salmastre, marine și edafice.

Iosif Lepși a avut preocupări și în privința studiului planctonului din apele curgătoare (potamoplancton) din râurile Mureș (1926) și Iordan (1931), precum și din lacuri: Tașaul (1932), Belev și Siutghiol (1933).

Studii cu rezultate notabile a efectuat asupra microfaunei de mlaștini carpatice, iar pe râul Mureș a identificat, în anul 1932, o nouă specie de *Aspidogaster* (trematod) – *Aspidogaster antipai* –, cu nume atribuit în cinstea savantului Grigore Antipa.

Iosif Lepși este primul român care s-a ocupat în mod special cu biologia Mării Negre. Prin studiile din Marea Neagră, a identificat, pentru prima dată, crustaceul de apă dulce *Potamon potamios*²⁶, crustaceu cu însemnătate biogeografică.

Observații a făcut și asupra lăcustelor din România și asupra rolului microorganismelor în producerea malariei, în special în Basarabia. Lumea vertebratelor nu l-a preocupat pe Iosif Lepși decât în treacăt, iar cele câteva lucrări publicate privesc broaștele țestoase, reptilele și vulturii²⁷.

Cercetări în domeniul geografiei

În domeniul geografiei, Iosif Lepși a făcut ample și temeinice cercetări în lacurile din zona carpatică (Sf. Ana) și de podiș (Heraclea, în Dobrogea, Șoimoștau, în Transilvania), în lagunele și limanele de pe țărmul Mării Negre (Siutghiol, Tăbăcărie, Tașaul) și în zona lacurilor din sudul Basarabiei (Cahul și Belev). În studiul lacurilor, pe care le considera ca adevărate organisme cu o evoluție și o istorie a individualității lor, Iosif Lepși a abordat aspecte referitoare la geneză, la hipsometria bazinului hidrografic, la morfologie și batimetrie, la afluenții și caracteristicile apei și ale sedimentelor lacustre, la caracteristicile biologice ale planctonului, subliniind totodată și însemnătatea economico-

²⁵ Iosif Lepși, *Protozoologie – protozoare – morfologie – fiziologie – clase – subclase – ordine – familii*, București, Editura Academiei R.S.R., 1965.

²⁶ Iosif Lepși, *Potamon potamios (Oliv.) neu für Rumänien*, în „Bulletin de la Section Scientifique de l'Académie Roumaine”, București, tomul X, nr. 8–9, 1927.

²⁷ Iosif Lepși, *Din viața broaștelor țestoase*, în „Revista științifică «V. Adamachi»”, Iași, tomul XI, 1925; *Beiträge zur Reptilienfauna der südöstlichen Dobrudscha*, p. 27–50, și *Einiges über den Gänsegeier (Gyps fulvus Gmel.) und Uhu (Bubo bubo L.)*, în „Verhandlungen und Mitteilungen des Siebenbürgischen Vereins für Naturwissenschaften zu Hermannstadt”, Sibiu, vol. 77, 1926–1927.

geografică a acestora. În acest domeniu, Iosif Lepși poate fi considerat ca unul dintre principalii limnologi români.

În perioada petrecută în sudul Dobrogei, pe lângă studiile de biologie și cercetările arheologice, Iosif Lepși s-a preocupat și de analiza geografică a zonei de contact dintre mare și uscat, cercetările de teren fiind concretizate în studii geografice substanțiale. Lucrarea *Studii asupra litoralului Șabla-Ecrene* – care i-a fost publicată de Academia Română, în „Memoriile Secțiunii Științifice”, seria III, tomul IV, Mem. 6, București, Editura Cultura Națională, 1927, 138 p. + 20 planșe –, „este cea mai completă și unică lucrare de proporții asupra Cadrilaterului nostru”²⁸.

În anul 1934, la Berlin, în „Zeitschrift für Fischerei und deren Hilfswissenschaften”, Iosif Lepși publică observațiile sale asupra măsurilor de ameliorare piscicolă a lacurilor sud-basarabene. A reluat studiul Lacului Sasic, cel mai mare lac din Basarabia, cu o suprafață de 215 km², și a publicat, în anul 1936, un studiu monografic al acestuia²⁹.

²⁸ Valeriu Bora, *op. cit.*, p. 188.

²⁹ Iosif Lepși, *Lacul Sasic. Încercare monografică*, în „Arhivele Basarabiei”, Chișinău, vol. VIII, nr. 1–4, 1936.

Cunoscut în Europa datorită cercetărilor sale în domeniul limnologiei³⁰ – domeniu în care este considerat unul dintre principalii limnologi români –, Iosif Lepși a reprezentat România la congresele internaționale de limnologie de la Innsbruck (1923) și Belgrad (1934). În anul 1935, la Belgrad, a avut loc Congresul Internațional de Limnologie teoretică și aplicată, la care Iosif Lepși a prezentat o lucrare în care a pus în lumină modul de gospodărire a lacurilor românești, lucrare care apoi a fost publicată la Stuttgart³¹.

Un capitol separat al cercetărilor geografice ale lui Iosif Lepși se referă la spațiul geografic unic, deosebit de complex și interesant al Deltei Dunării, azi rezervație a biosferei.

Geneza și evoluția Deltei Dunării a preocupat lumea științifică din România, problema fiind studiată, în timp, de Gh. Murgoci (1912), C. Brătescu (1912, 1922), Gr. Antipa (1914), Em. De Martone (1931), G. Vâlsan (1934, 1935) ș. a.

Celor amintiți, îl putem adăuga și pe Iosif Lepși, care a manifestat interes pentru descifrarea misterului evolutiv al celui mai nou pământ românesc. În anul 1924, Iosif Lepși emite ipoteza privind vârsta acestui spațiu geografic, vârstă stabilită prin calcul matematic, o metodă cu totul nouă³².

În anul 1942, publică ample date științifice în „Buletinul Muzeului Regional al Basarabiei”, sub titlul *Materiale pentru studiul Deltei Dunării*. În cele 240 de pagini, studiul cuprinde aspecte referitoare la geneză, geologie, morfologie, hidrografie și cartografie. Ampla documentație din teren, descrierile prezentate, materialul biogeografic, bibliografia bogată și un index alfabetic au făcut din această lucrare un succes real. Informații din acest studiu au fost preluate și publicate în reviste de specialitate din Germania.

În legătură cu domeniul limnologiei, Iosif Lepși a studiat și depozitele cuaternare, vârstele loesului, clima din zona dintre Prut și Nistru și Cuaternarul din sud-estul României.

Tot în cadrul cercetărilor geografice, trebuie să menționăm și preocupările lui Iosif Lepși legate de cartografie, domeniu în care a descoperit și semnalat documente cartografice inedite, referitoare la ținuturile locuite de români.

În anul 1933, a publicat în „Arhivele Basarabiei”, Chișinău, vol. VI, nr. 3, lucrarea *O veche hartă manuscrisă a regiunilor românești*, un document cartografic din anul 1730, descoperit în Staatsbibliothek din Berlin, urmată, în anul

³⁰ Limnologia, ramură a hidrologiei care se ocupă cu studiul lacurilor naturale și artificiale sub aspectul genezei depresiunilor lacustre, al regimului hidrologic, termic și chimic, al capacității de dezvoltare a asociațiilor floristice și faunistice, al relațiilor cu mediul înconjurător și al valorificării lor de către om (din grec. *limnos* – lac, baltă, mlaștină).

³¹ Iosif Lepși, *Die Seen Rumäniens und ihre Bewirtschaftung*, în „Verhandlungen Internationale Vereinigung für theoretische und angewandte Limnologie”, Stuttgart, tomul VII, 1935.

³² Iosif Lepși, *Vârsta Deltei Dunării*, în „Analele Dobrogei”, Constanța, vol. IV, 1924; *Ce vârstă are Delta Dunării*, în „Natura”, București, vol. XIII, nr. 2, 1924.

1937, de lucrarea *Despre o hartă olandeză din 1791 a regiunilor românești din apusul Mării Negre*, apărută în „Buletinul Muzeului Național de Istorie Naturală”, Chișinău, vol. 7/1936, 1937. În același an, 1937, a analizat modul cum erau reprezentate Țările Române în lucrarea lui Jaques Peeters, *L'atlas en abrégé, ou nouvelle description du monde*, apărută la Anvers, în 1692, iar în anul următor (1938) a prezentat o serie de însemnări importante pentru români, găsite într-o geografie universală³³ din anul 1729. În anul 1941, a readus în atenție impresiile din călătoria întreprinsă cu un secol înainte, prin Basarabia, de germanul J. G. Kohl³⁴.

Activitatea în domeniul muzeologiei și al ocrotirii naturii

În baza Înaltului Decret Regal nr. 290, din 1 februarie 1932, Iosif Lepși a fost numit director al Muzeului Național de Istorie Naturală din Chișinău.

Prin lege, muzeul aparținea Facultății de Agronomie din Chișinău a Universității din Iași. Urmare a stăruințelor profesorului Iosif Lepși, în baza Decretului-lege nr. 3 783, din 11 noiembrie 1937, semnat de regele Carol al II-lea, muzeul a trecut în subordinea Ministerului Educației Naționale, cu numele de Muzeul Regional al Basarabiei.

În „Buletinul Muzeului Național de Istorie Naturală”, nr. 4, 1932, p. 3–4, primul număr apărut sub îngrijirea lui Iosif Lepși, acesta scria: „Vrem să contribuim la propășirea muzeului național. Acesta este, în esență, programul nostru de lucru”.

Iosif Lepși a elaborat un program de activitate științifică și muzeală și a orientat domeniile cercetării științifice ale muzeului înspre geologie-paleontologie-geografie, hidrografie, zoologie, botanică, agronomie, etnografie-artă și arheologie-preistorie. Între aceste direcții, Iosif Lepși și-a propus realizarea geografiei fizice a Basarabiei, a unui conspect al lumii animale dintre Prut și Nistru, întocmirea de monografii ilustrate ale localităților basarabene, achiziționarea de piese arheologice și numismatice pe care să le poată studia specialiștii etc.

Sporirea interesului cetățenilor pentru muzeu l-a preocupat permanent pe Iosif Lepși. În acest scop, a difuzat, în toate județele Basarabiei, broșuri de popularizare, a organizat, în diferite localități, prezentarea muzeului, la fel și în diferite reviste etc.

Cu aceeași stăruință, a mărit numărul pieselor de muzeu – de la 6 700, în anul 1932, la 7 200, în anul 1940 –, iar colecția bibliotecii, de la 3 000 de volume, în 1932, la 5 000 de volume, în 1942³⁵. Sub conducerea sa, muzeul a contribuit –

³³ Philippi Cluverii, *Introductionis in universam geographiam, tam veterem quam novam*, libri VI. Accessit P. Bertii Breviarum orbis terrarum, Amstelædami, 1729.

³⁴ Sorin Geacu, *op. cit.*, p. 197.

³⁵ *Ibidem*, p. 199.

prin completarea fondurilor muzeale, prin studiul materialului documentar sub aspectul istoriei naturale, antropologiei, arheologiei și istoriei, prin amenajarea și deschiderea de noi expoziții etc. – la păstrarea și propagarea patrimoniului cultural românesc din Basarabia. Către anul 1937, Muzeul Național de Istorie Naturală din Chișinău era considerat „cel mai pitoresc și activ muzeu al României”³⁶, muzeu care putea face cinste oricărui oraș european.

În luna iunie 1940, Iosif Lepși a fost detașat la Muzeul de Istorie Naturală din București, în locul său fiind adus N. Moroșan.

Iosif Lepși a revenit de la București în septembrie 1941, ca director al Muzeului din Chișinău, în prezent Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală. Cu mari eforturi, Iosif Lepși și colaboratorii săi au reușit să repare clădirea muzeului – deteriorată în urma cutremurului din 10 octombrie 1940 –, să restabilească patrimoniul muzeal și expozițiile, să desfășoare muncă de cercetare și să readucă în circuitul științific instituția culturală din Chișinău.

Meritul directorului Iosif Lepși în creșterea prestigiului muzeului din Chișinău constă și în faptul că el a cercetat mai multe probleme ale muzeologiei basarabene, a lucrat cu vizitatorii, a organizat excursii, a contribuit la educarea elevilor și a ținut o evidență a observațiilor pe care le exprimau vizitatorii.

Urmare a inițiativelor sale, muzeul din Chișinău era singurul din România care avea stațiuni proprii de cercetări – Stațiunea limnicolă Vâlcov (jud. Ismail), înființată în anul 1938, și Stațiunea experimentală Manzâr (jud. Tighina), înființată în anul 1943.

Iosif Lepși a continuat editarea „Buletinului Muzeului Regional al Basarabiei”, singura publicație periodică științifică din Basarabia, unde s-au publicat rezultatele cercetărilor științifice desfășurate în toată provincia.

În anul 1944, muzeul din Chișinău a fost evacuat la Bacău, iar Iosif Lepși s-a întors la Muzeul de Istorie Naturală „Grigore Antipa” din București, unde, numit șef de secție, în 1945, a desfășurat o bogată activitate.

Printre preocupările lui Iosif Lepși, în perioada în care a activat în Basarabia, s-a înscris și cea privind ocrotirea naturii în spațiul geografic dintre Prut și Nistru.

Comisia Centrală a Monumentelor Naturii – condusă, în calitate de președinte, de Alexandru Borza (1887–1971), întemeietorul geobotanicii în România – a inițiat, în ședința din 25 februarie 1933, înființarea comisiilor regionale a monumentelor naturii, la Cluj și Chișinău. Într-un raport susținut în cadrul ședinței, Iosif Lepși a prezentat lucrările necesare pentru ocrotirea naturii din Basarabia.

În ședința din 2 aprilie 1933, prima a Comisiei Regionale a Monumentelor Naturii pentru Basarabia, în prezența autorităților publice din Basarabia, Iosif Lepși a fost numit președinte al acesteia. Sediul comisiei a fost, până în 1944, la

³⁶ Mihai Ursu, Anton Moraru, *Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală: retrospectivă istorică*, [on line] www.literaturasiarta.md, accesat la 29.09.2015.

Muzeul Național de Istorie Naturală din Chișinău. După înființare, comisia a trecut la adoptarea de măsuri privind ocrotirea naturii, potrivit legislației și situației reale din Basarabia.

În noua calitate, Iosif Lepși a străbătut întreg teritoriul Basarabiei și, în 1935, a elaborat un raport, în care erau prezentate ariile naturale ce urmau a fi puse sub protecția legii. După vizitarea acestora și de către Alexandru Borza, s-a reușit legiferarea – prin Jurnalul Consiliului de Miniștri al Regatului României, nr. 1 913/1937, publicat în „Monitorul Oficial” al României, nr. 190, din 19 august 1937 – a 10 rezervații naturale: Căpriană (jud. Lăpușna), păduri seculare de fag; Cărbuna (jud. Tighina), pădure; Valea Mare (jud. Bălți), rezervație faunistică și floristică; Gârbovăț (jud. Tighina), pădure de stejari bătrâni; Hârjauca-Palanca (jud. Orhei), pădure de fâget bătrân; Pârjolteni (jud. Lăpușna), rezervație floristică; Delacheu (jud. Tighina), rezervație floristico-peisagistică; Ruhotin (jud. Hotin), fâget secular; Cocorozeni (jud. Orhei), stepă; Moghilău (jud. Tighina), pădure de silvostepă³⁷. Au fost, astfel, oficializate, datorită inițiativei și eforturilor lui Iosif Lepși și a sprijinului primit din partea unor renumiți savanți biologi – Alexandru Borza, Andrei Popovici-Bâznoșanu, Marin Drăcea și Emil Racoviță –, primele arii protejate din Basarabia, în suprafață totală de 1 405,74 ha.

Sub conducerea lui Iosif Lepși, Comisia Regională a Monumentelor Naturii pentru Basarabia a inițiat o serie de măsuri menite a proteja efectiv aceste rezervații naturale. De exemplu, s-a intervenit pentru asigurarea pazei, pentru oprirea tăierii arborilor din pădurile protejate, pentru interzicerea pășunatului și pentru a determina societățile de vânatoare să nu mai întreprindă acțiuni în cadrul ariilor protejate.

Au fost promovate măsuri pentru cunoașterea rezervațiilor naturale de către primării, posturile de jandarmi, școli și organele silvice, s-au realizat tăblițe indicatoare, care să semnaleze publicului respectivele arii protejate.

Încă din anul 1937, Comisia Regională a Monumentelor Naturii pentru Basarabia a început activitatea de studiere complexă a rezervațiilor naturale. Președintele Iosif Lepși s-a deplasat în teren pentru cercetări, pentru a constata starea în care se află acestea și a semnală neregulile existente. Sub îndrumarea lui, s-au făcut și delimitările definitive ale rezervațiilor.

Prin Adresa nr. 93/1941, Comisia Centrală a Monumentelor Naturii l-a însărcinat oficial pe Iosif Lepși cu cercetarea stării rezervațiilor naturale din Basarabia³⁸.

Rodnica activitate depusă de Iosif Lepși în domeniul ocrotirii naturii din Basarabia a fost menționată în cadrul unor conferințe consacrate rezervațiilor

³⁷ Sorin Geacu, *op. cit.*, p. 200.

³⁸ *Ibidem*, p. 206.

naturale din România, conferințe susținute de Alexandu Borza în universități din Croația, Elveția, Italia, în anul 1942³⁹.

În semn de prețuire a activității celui care i-a fost director timp de aproape 12 ani, Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală din Chișinău a organizat, în 15 septembrie 2015, Conferința științifică „Iosif Lepși – ilustru savant și director al Muzeului Național de Istorie Naturală din perioada interbelică a Basarabiei (1932–1944)”.

La împlinirea a 120 de ani de la naștere și a 50 de ani de la trecerea în neființă, dorim și noi ca, prin informațiile prezentate, să aducem un binemeritat și modest omagiu celui care și-a dedicat viața științei și muncii perseverente, prof. dr. Iosif Lepși, originar din Bucovina.

³⁹ *Ibidem*, p. 207.